
Kotietsintä, paikanetsintä ja laite-etsintä

Sisällys

1 Ohjeen tarkoitus ja tavoite	2
2 Määritelmät.....	2
3 Yleinen kotietsintä	2
3.1 Tekninen rikostutkinta	4
3.2 Kotirauhan suojaamaa paikkaa koskevat tulkinnat	5
4 Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi	6
5 Paikanetsintä.....	7
6 Erityinen kotietsintä	8
7 Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättäminen.....	10
8 Laite-etsintä.....	12
8.1 Laite-etsinnän edellytykset.....	12
8.2 Laite-etsinnästä päättäminen	13
8.2.1 Tuomioistuimen päätös.....	13
8.2.2 Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös	14
8.3 Muutoksenhaku.....	16
8.4 Menettely laite-etsinnässä.....	17
9 Läsnäolo etsinnässä.....	18
10 Menettely kotietsinnässä	21
11 Kotietsinnän tai paikanetsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi	22
12 Kotietsintäpöytäkirja	23

1 Ohjeen tarkoitus ja tavoite

Ohjeen tarkoituksena on tarkentaa ja ohjata menettelyä rikosperusteisissa paikkaan ja laitteisiin kohdistuvissa etsinnöissä. Ohjeen tavoitteena on yhdenmukaistaa poliisiyksiköiden toimintaa valtakunnallisesti. Ohjeessa korostetaan pakkokeinon käytön edellytysten arviointia, etsinnästä päättämistä, läsnäolon merkitystä etsinnässä, etsintämenettelyä ja etsinnän pöytäkirjaamista.

Ohjeessa on huomioitu viimeisimmät lainsäädäntömuutokset, muun muassa muuttuneet laite-etsintää koskevat pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun säännökset ja tuoreimmat korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut sekä ylimpien laillisuusvalvojen laillisuusvalvontaratkaisut.

Ohjeessa ei käsitellä henkilöntarkastusta ja henkilönkatsastusta. Näistä on säädetty yksityiskohtaisesti pakkokeinolain 8 luvun 30-33 §:ssä. Lisäksi ohjeessa ei käsitellä poliisilain perusteella tehtäviä etsintöjä. Menettelystä muissa kuin rikosasioissa suoritettavissa etsinnöissä on annettu Poliisihallituksen määräys POL-2022-14981.

2 Määritelmät

Yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää. Yleisen kotietsinnän piiriin kuuluvat mm. asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat.

Erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta vaitiolovelvollinen tai vaitiolo-oikeutettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai josta vaitiolo-oikeutettu henkilö saa kieltäytyä kertomasta ja johon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä. Käytännössä erityinen kotietsintä voi yleisimmin tulla toimitettavaksi esim. virkamiehen työhuoneessa, lääkärin vastaanottotilassa tai asianajotoimistossa.

Paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin kotietsintää tai erityistä kotietsintää koskevassa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, tai jonka kohteena on kulkuneuvo. Paikanetsinnän piiriin voivat kulkuneuvojen ohella kuulua esim. myymälät, virastot ja kahvilat.

Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneessa, telepäätelaitteessa tai muussa vastaavassa teknisessä laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää, jonka tarkoituksena on takavarikoitavan asiakirjan, tiedon tai jäljennettävän asiakirjan löytäminen.

3 Yleinen kotietsintä

Pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n mukaan yleinen tai erityinen kotietsintä saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos

selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat ja etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä

- 1) takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto¹
- 2) jäljennettävä asiakirja
- 3) vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus tai
- 4) seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Kotietsintä saadaan toimittaa muussa kuin rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni, tai jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa² etsinnällä löytyvän etsinnän kohteena oleva esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Kotietsinnän tulee perustua tiettyyn epäiltyyn rikokseen, joten etsinnästä päätettäessä on oltava selvillä, minkä rikoksen tutkimiseksi etsintä toimitetaan ja mihin epäily rikoksesta ja mahdollisesta rikoksesta epäilystä perustuu. Etsinnän edellytyksiä arvioitaessa tulee erityisesti ottaa huomioon rikosepäilyn konkreettisuus. Kotietsintä ei voi perustua esimerkiksi pelkkään yksittäiseen vihjetietoon, vaan rikosepäilyn tueksi tulee olla myös muuta selvitystä tai tietoa ja objektiivisia tosiseikkoja. Myöskään rikoksesta epäillyn erityisyys ei saa vaikuttaa kokonaisharkintaan liikaa.³

Kotietsinnän edellytysten olemassaoloa arvioidaan siis kokonaisuutena epäilystä rikoksesta etsinnästä päättämisen hetkellä tiedossa olleiden seikkojen perusteella.⁴ Etsinnän edellytysten lisäksi tulee aina harkita myös etsinnän tarpeellisuutta kyseessä olevan rikoksen selvittämisessä. On arvioita, onko kotietsintä suhteellisuusperiaatteen mukaista, eli onko kotietsintä suhteellista ottaen huomion ensinnäkin rikosepäilyn vakavuus ja toiseksi kotietsinnästä odotettavissa oleva hyöty.⁵ Etsintää ei siten tule tehdä vain sillä perusteella, että epäilystä rikoksesta säädetty rangaistusedellytys täyttyy.

¹ Takavarikkomenettelystä on annettu ohje POL-2024-33660.

² AOA 818/4/14: Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännössä käytetyssä todennäköisyysporrastuksessa "erittäin painavat perusteet" kuuluu suurinta todennäköisyyttä vaativiin pakkokeinon käytön edellytyksiin. Tämä kynnyks on varsin korkea ja edellyttää, että tällaisen oletuksen tueksi on esitetty konkreettisia tosiseikkoja etsinnän tuloksellisuudesta, esimerkiksi siitä, että löydetään takavarikoitava esine. Laissa on mainittu tällaisina tilanteina se, että rikos on tehty ko. paikassa tai epäilty on otettu siellä kiinni, jotka lähtökohtaisesti voivat luoda konkreettisen siteen epäillyn, rikoksen ja kotietsintäpaikan välille.

³ HE 222/2010 vp. s. 292.

AOA 1763/4/11: Poliisi ei voi suorittaa kotietsintää sen varmistamiseksi, onko toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ylipäättään syytä epäillä rikoksesta. Joka tapauksessa aikaisempaa rikollisuutta ei tulisi esitutkintalain 7 §:stä ilmenevän syyttömyysolettaman vastaisesti pitää sellaisenaan perusteena epäillä henkilön uudelleen syyllistyvän rikokseen, vaan epäilylle on aina oltava myös riittävät tapauskohtaiset syyt. Vielä vahvemmin näin on, jos kyse on vain aiemmista rikosepäilyistä.

⁴ Ks. KKO 2014:57 ja KKO 2014:58, kohdat 11.

⁵ AOA 877/4/15: "Jos kotietsinnästä odotettavissa oleva hyöty on hyvin epätodennäköinen tai hyvin vähäinen, tämä nostaa kotietsintäkynnyksen. Etsinnältä voidaan edellyttää, että se etukäteen arvioiden on hyödyllinen laissa mainittujen etsinnän tavoitteiden, kuten omaisuuden takavarikoinnin tai epäillyn rikoksen selvittämisen kannalta". Lainkohdan esitöissä todetaan, että pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos käytöllä saavutettava etu tai tavoiteltu päämäärä on järkevässä suhteessa pakkokeinon aiheuttamiin haittoihin tai vastakkaisiin etuihin tai arvoihin. Pakkokeinon käytöstä päätettäessä kokonaisharkinnassa on kiinnitettävä huomiota myös esimerkiksi siihen yksityiselämän loukkaukseen, joka seuraa pakkokeinon käytöstä.

3.1 Tekninen rikostutkinta

Tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisestä on säädetty pakkokeinolain 9 luvun 1 §:ssä, jonka mukaan rikoksen selvittämisen turvaamiseksi voidaan sulkea rakennus tai huone sekä kieltää pääsy tietylle alueelle tai suorittaa joku muu vastaava toimenpide. Paikan eristäminen ei kuitenkaan oikeuta suorittamaan teknistä rikostutkintaa kotirauhan suojaamalla alueella, vaan tekninen rikostutkinta edellyttää usein pakkokeinolain 8 luvun mukaista menettelyä.

Tekninen tutkinta voidaan suorittaa etsintäpaikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä ja suostumuksella, kun esitutkintatoimenpiteet kohdistuvat ainoastaan muun kuin rikoksesta epäillyn hallitsemiin tiloihin ja omaisuuteen, ja esitutkintatoimenpiteiden tarkoituksena on tehdä ainoastaan taktisia ja teknisiä tutkimuksia rikoksen selvittämiseksi. Lähtökohtana on etsintäpaikan haltijan tai tämän edustajan pyyntö tutkinnan suorittamiseksi, eikä suljettuun tilaan pääseminen tällöin edellytä esimerkiksi lukituksen murtamista, muiden esteiden poistamista tai muita pakkotoimia. Tutkintatoimenpiteet ovat näissä tilanteissa vaikutuksiltaan ja menettelyltään erilaisia, kuin esimerkiksi rikoksesta epäillyn luona toimitettavassa yleisessä kotietsinnässä, jossa tehdään varsinaisia etsintätoimia takavarikoitavan omaisuuden löytämiseksi. Kyseessä voi esimerkiksi olla tilanne, jossa asianomistaja tai tämän edustaja on ilmoittanut hallitsemiinsa tiloihin kohdistuneesta omaisuusrikoksesta ja pyytää itse poliisia tapahtumapaikalle ja on paikalla esittelemässä asiaa. Tieto suostumuksesta ja sen antajasta kirjataan Patjan tutkintamuistioon ja teknisen tutkinnan toimenpiteet kirjataan teknisen tutkinnan pöytäkirjaan.

Mikäli teknisen tutkinnan edellyttämien toimenpiteiden tarve on alkuperäistä tarkoitusta tai etsintäpaikan haltijan tai tämän edustajan pyyntöä ja suostumusta laajemmat ja niiden perusteella on tarve tehdä kotietsintä tai paikanetsintä ko. tiloissa, on meneteltävä paikkaan kohdistuvasta etsinnästä säädetyn mukaisesti. Teknisestä tutkinnasta on tällöin tehtävä erillinen etsintäpäätös. Samoin tulee toimia myös, jos etsintäpaikka on epäillyn hallinnassa edes osittain. Tapauskohteisessa harkinnassa on otettava huomioon myös tutkittavana olevan rikoksen törkeys, laatu ja laajuus.

Mikäli etsintäpaikan haltijan suostumus on epäselvä tai etsintäpaikan hallinnassa taikka poliisin esitutkintatoimenpiteiden tarkoituksessa, menettelyssä, laajuudessa on epäselvyyttä, on noudatettava paikkaan kohdistuvasta etsinnästä säädettyä menettelyä.

Poliisin teknisen tutkinnan järjestämisestä on annettu erillinen määräys POL-2025-78528. Poliisitutkinnan turvaamisesta säädetään poliisilain (872/2011) 6 luvun 4 §:ssä.

3.2 Kotirauhan suojaamaa paikkaa koskevat tulkinnat

Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat:

- vakituiseen tai satunnaiseen asumiseen tarkoitetut asunnot, esimerkiksi loma-asunnot ja mökit, vaikka niissä ei etsintähetkellä oleilisi kukaan⁶
- muut asumiseen tarkoitetut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset ja
- asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen, esimerkiksi autotallit, saunat ja varastorakennukset.

Hotellihuoneet kuuluvat lähtökohtaisesti kotirauhan piiriin silloin, kun joku on kirjautunut hotellihuoneen käyttäjäksi. Jos kukaan ei ole kirjautunut hotellihuoneen käyttäjäksi, huone ei nauti kotirauhan suojaa. Mikäli tällaiseen vapaana olevaan huoneeseen tulee tarve etsinnän tekemiselle, on käytettävissä oleva pakkokeino paikanetsintä.

Kotietsinnän piiriin voidaan katsoa kuuluvaksi myös paikka, jota ei yleensä käytetä asumiseen, mutta on etsintähetkellä tosiasiallisessa asumiskäytössä. Esimerkkinä voidaan mainita henkilön luvallinen asuminen varastorakennuksen huoneessa, jota ei ole alun perin asumiseen tarkoitettu. Asuminen kyseisessä tilassa voidaan päätellä esimerkiksi siellä olevista henkilön yöpymistarvikkeista ja muista käyttötavaroista. Asumiseksi ei voida näissäkään tapauksissa katsoa tilapäistä esimerkiksi yli yön kestävää oleskelua tai ainoastaan joitakin päiviä kestävää oleskelua⁷, vaan asumisen tulee olla tosiasiallista ja luonteeltaan jatkuvaa. Pakkokeinoa koskevassa päätöksenteossa on huomioitava, että tosiasiallinen asuminen voi tulla kyseeseen myös hyvin alkeellisessa tilassa.

Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat myös kerrostalojen porraskäytävät.⁸ Merkitystä ei ole sillä, onko kerrostalon porraskäytävän ulko-ovi lukittu vai ei. Sen sijaan asukkaiden kellarikomerot, ullakkovarastot ja taloyhtiön pyörävarasto eivät ole kotirauhan suojaamia paikkoja, joten niissä suoritettavaan etsintään sovelletaan paikanetsintää koskevia säännöksiä.

Taloyhtiöiden ns. yleiset piha-alueet eivät nauti kotirauhan suojaa, ja siellä toimitettu etsintä on katsottava paikanetsinnäksi. Mikäli etsintä kohdistuu esimerkiksi rivitaloasunnon yksityiselle piha-alueelle tai tällaisella alueella olevaan asuntoon kytköksissä olevaan rakennukseen, esimerkiksi autotalliin, varastoon tai saunaan, on kysymyksessä kotirauhan piiriin kuuluva alue. Toisaalta jos esimerkiksi rikoksesta epäilty paetessaan heittää

⁶ Rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 § ja HE 184/1999 vp. s. 37.

Lainkohdassa käytetyillä ilmaisuilla "asunto" ja "loma-asunto" on melko vakiintunut sisältö. Asuntoihin luetaan muun muassa kerros- ja rivitalohuoneistot sekä omakotitalot, kesämökit ja ympärivuotisesti käytössä olevat mökit. Kulkuvälineistä asunnoiksi on katsottava esimerkiksi asuntoautot ja kuorma-autojen nukkumiseen tarkoitetut osat. Kulkuvälineissä, joissa on edellä mainittuja nukkumiseen tarkoitettuja alueita, myös kuljettamiseen tarkoitettu alue nauttii kotirauhan suojaa.

⁷ Fredman, Rautio, Tolvanen ja Viitanen 2025: Esitutkinta ja pakkokeinot, s. 975.

⁸ Apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan AOA 87/4/15 katsonut, että kyseessä ei ollut pakkokeinolain mukainen kotietsintä kotirauhan piiriin kuuluvaan rappukäytävään tilanteessa, jossa kyse oli lähinnä tarkkailusta eikä asiassa ollut syytä epäillä rikosta ennen poliisin rappukäytävässä tekemiä havaintoja.

rikoksen tekovälineen rivitalon pihaan, josta poliisi sen noutaa tekemättä muuta etsintää, ei kyseessä ole paikkaan kohdistuva etsintä. Myöskään esimerkiksi kiinniotettavan henkilön etsiminen tai poliisikoiran avulla jäljestäminen usean kotirauhan piiriin kuuluvan piha-alueen läpi ei ole pakkokeinolain mukaista etsintää. Jos etsintä kuitenkin kohdistuu tai tapahtuu selkeästi tietyllä kotirauhan suojaamalla piha-alueella, on kyseessä yleinen kotietsintä.

Poliisin hälytystehtävillä akuuteissa ja kiireellisissä tilanteessa ei aina ole selvää toimitaanko poliisilain, esitutkintalain (805/2011) vai pakkokeinolain toimivaltuuksilla. Joskus nämä toimivaltuudet voivat tulla käytettäväksi samanaikaisesti. Jos tilanteessa on syytä epäillä rikosta, poliisitoimenpiteen tarkoitus ja etsintäpaikka ratkaisevat onko kyseessä pakkokeinolaissa tarkoitettu paikkaan kohdistuva etsintä.⁹ Hälytystehtävällä havaitun rikoksen osalta ja myös epäselvissä tilanteissa on noudatettava paikkaan kohdistuvasta etsinnästä säädettyä menettelyä.

4 Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi

Pakkokeinolain 8 luvun 3 §:n mukaan yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi saadaan toimittaa esitutkintaan noudettavan, kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasiain vastaajaksi haastettavan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa paikassa. Muussa paikassa etsintä saadaan toimittaa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä.

Henkilöetsintä tulee toteuttaa yksinomaan henkilön löytämiseksi, eikä paikan laajempi tai yksityiskohtaisempi tutkiminen, ole sallittua. Kysymys on sen selvittämisestä, onko henkilö kohteena olevissa tiloissa, jolloin paikkoja ei saa tutkia laajemmalti kuin mainitun tarkoituksen toteuttamiseksi. Esimerkiksi komeroiden ja muiden säilytystilojen etsiminen on mahdollista vain, jos edellytykset yleiseen kotietsintään ovat olemassa ja jos kotietsintäpäätös myös kattaa tällaiset toimenpiteet.¹⁰ Huomioon voidaan kuitenkin ottaa etsittävien tilojen koko, eli etsintä voidaan kohdistaa myös sellaisiin tiloihin, joihin ihmisen on mahdollista esimerkiksi piiloutua.

On huomioitava, että pelkkä noutomääräys¹¹ tai henkilön kiinniottamiseksi annettu etsintäkuulutus ei oikeuta koti- tai paikanetsintään henkilön löytämiseksi. Etsinnästä on tällöinkin aina laadittava erillinen nimenomainen päätös ja pöytäkirja.

Jos henkilöä ei etsinnässä tavoiteta, voidaan samalla etsintäpäätöksellä tehdä useampi etsintä samaan kohteeseen, jos etsintäpaikka, etsinnän kohteena oleva henkilö ja etsin-

⁹ Etsintä tarkoittaa sellaisia etsintätoimenpiteitä, joiden nimenomaisena tarkoituksena on tutkittavana olevan rikoksen selvittäminen ennalta määritellyssä etsintäpaikassa. Mikäli riittävää selvitystä saadaan menemättä etsintäpaikkaan, ei kyse ole koti- tai paikanetsinnästä. Esimerkiksi, jos asiaa selvitetään asunnon ovella menemättä sisälle asuntoon, ei kyseessä ole yleinen kotietsintä. Poliisilain (872/2011) 7 §:ssä on säädetty toimenpiteen perusteen ilmoittamisesta.

¹⁰ Fredman, Rautio, Tolvanen ja Viitanen 2025: Esitutkinta ja pakkokeinot, s.991.

¹¹ Esitutkintalaki 6 luku 2 §.

nän perusteet pysyvät samoina. Uutta erillistä päätöstä ei tarvitse tehdä, mutta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kuitenkin arvioitava etsinnän edellytykset ennen uuden etsinnän toimittamista¹² ja arvio on kirjattava Patjaan etsintäpäättöksen lisätietoihin.

Etsintäpäättös henkilön löytämiseksi voi olla voimassa noin viikon. Mikäli etsinnän peruste, etsintäpaikka tai etsinnän vaikutuspiirissä olevat henkilöt vaihtuvat ja etsinnän edellytykset siten muuttuvat, on etsinnästä tehtävä uusi päätös. Etsintäkuulutus voi olla voimassa pidempään, mutta etsintäpäättöstä ei voida tehdä toistaiseksi voimassa olevana huomioiden pakkokeinolain yleiset periaatteet. Kotietsintäpäättöksen voimassaolosta ohjeistetaan tarkemmin ohjeen luvussa 7.

5 Paikanetsintä

Paikanetsinnän toimittaminen ei ole sidottu tutkittavana olevasta rikoksesta säädettyyn rangaistukseen eikä kohteena olevan tilan hallintaan. Paikanetsintä saadaan toimittaa, kun etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä

- 1) takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto
- 2) jäljennettävä asiakirja
- 3) vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus taikka
- 4) seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Paikanetsintä saadaan toimittaa myös henkilön löytämiseksi.

Paikanetsintää sovelletaan muihin kuin kotietsintää tai erityistä kotietsintää koskeviin paikkoihin, vaikka niihin ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy niihin on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Paikanetsintää sovelletaan lisäksi kulkuneuvoissa tehtävään etsintään lukuun ottamatta asumiseen käytettäviä kulkuneuvoja. Vaikka kulkuneuvo, esimerkiksi auto, olisi pysäköitynä kotirauhan piiriin kuuluvan asunnon pihamaalla, sovelletaan siihen kohdistuvassa etsinnässä paikanetsintää koskevia säännöksiä.

Käytännössä tyypillisiä paikanetsinnän kohteita ovat ajoneuvot, myymälät, virastot, kahvilat, taloyhtiöiden yleiset piha-alueet, varastot, teollisuuslaitoksen piha-alue ja liikehuoneissa vain henkilökunnan käyttöön tarkoitetut huoneet.

Jos paikanetsintä kohdistuu paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, etsinnässä noudatetaan soveltuvien osien pakkokeinolain 8 luvun 5, 6, 13, 16 ja 19 §:n säännökset kotietsintäpäättöksestä, läsnäolosta, menettelystä, yksityisen asiakirjan avaamisesta ja tutkimisesta sekä kotietsintäpöytäkirjasta. Ajoneuvon kohdistuvan etsinnän kohdalla riittävää on, että ajoneuvon käyttöön oikeutettu, esimerkiksi ajoneuvon kuljettaja tai matkustaja, on etsinnässä läsnä. Läsnäolo-oikeutta ja sen rajoittamista kotietsinnässä on käsitelty ohjeen luvussa 9.

¹² EOAK/3718/2023: Jokainen kotietsintä edellyttää joka tapauksessa erillistä, yksittäistapauksellista harkintaa.

6 Erityinen kotietsintä

Erityisen etsinnän edellytykset ovat samat kuin yleisessä kotietsinnässä. Erityinen kotietsintä liittyy tiloihin, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren (4/1834) 17 luvun 10–14, 16, 20 tai 21 §:n mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta¹³ ja johon ei pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä.

Pakkokeinolain 8 luvun 1 §:ssä mainittu ilmaisu ”etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa” tarkoittaa sitä, että etsinnän arvioiminen erityiseksi kotietsinnäksi on tietyn kynnysen takana.¹⁴ Tällöin on ensin pohdittava, onko kysymyksessä salassapitoon velvollisen tai oikeutetun työhuone, liiketila tai muu vastaava ammatinharjoittamispaikka vai onko kysymyksessä muu tila, jossa voidaan olettaa olevan laissa suojattuja tietoja. Jos etsintä kohdistuu tällaiseen tilaan, jossa etsinnän kohteena ovat asiakirjat ja muut ammatinharjoittamiseen liittyvät tiedot, tulee ennen etsinnän aloittamista tarkkaan harkita se, onko kysymyksessä erityinen etsintä. Jos harkinnassa päädytään siihen, että etsintä saattaa kohdistua tai kohdistuu suojattavaan tietoon, lähtökohdaksi otetaan tuolloin erityinen kotietsintä. Toisaalta esim. asianajotoimistoon kohdistuva etsintä voidaan rajata siten, ettei tietoon ilmeisesti tule salassa pidettäviä tietoja (esimerkiksi henkilön etsiminen tai tietyn esineen etsiminen todistelutarkoitusta varten), jolloin ei myöskään ole kysymys erityisestä kotietsinnästä.

Muiden kuin ammatinharjoittamiseen käytettyjen tilojen osalta tulisi ennen etsinnän toimittamista olla nimenomaista tietoa siitä, että sieltä saattaa löytyä erityisen kotietsinnän alaista tietoa. Yleensä ratkaisevaa on se, mitä etsintäpäätöksen perusteella paikasta etsitään ja mitä siellä tutkitaan. Erityisen kotietsinnän piiriin saattaa tulla esimerkiksi asianajajan asunto, jos hän tekee töitä siellä tai jos siellä muuten on työhön liittyviä asiakirjoja taikka epäillyn asunto tai käyttämä muu tila, jos siellä on ilmoituksen perusteella esimerkiksi asianajajan kanssa käytyä kirjeenvaihtoa.¹⁵

Koska erityisen kotietsinnän menettelysäännösten tarkoituksena on suojata salassapito-velvollisuutta tai -oikeutta eikä tiettyjä tiloja, ei voida yksiselitteisesti määritellä sitä, mitä erityisen kotietsinnän kohteena olevat tilat ovat. Kyse on aina kunkin tapauksen erityispiirteistä ja kotietsinnästä päättävän vastuulla on arvioida se, tuleeko tapauksen yksityiskohtien perusteella asiassa sovellettavaksi erityistä kotietsintää koskevat säännökset.

¹³ Oikeudenkäymiskaari 17:10 § Valtion turvallisuus, OK 17:11 § Tuomioistuimen neuvottelusalaisuus, sovittelussa saadut tiedot, OK 17:12 § Virkasalaisuudet, OK 17:13 § Asianajosalaisuudet, OK 17:14 § Arkaluonteiset potilastiedot, OK 17:16 Ripisalaisuudet, OK 17:20 Lähdesuoja, OK 17:21 § Anonyymi todistelu.

¹⁴ HE 222/2010 vp. s. 291.

¹⁵ Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on katsonut 29.5.2015 antamassaan ratkaisussaan 2657/4/14, että tilanteessa, jossa asianajaja oli ilmoittanut kohteessa olevasta mahdollisesta asianajajan ja päämiehen välisestä viestinnästä, paikanetsinnän suorittajalle oli tullut nimenomaista tietoa siitä, että sieltä saattaa löytyä kysymyksessä olevaa tietoa. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan asianajajan ilmoituksen jälkeen asiassa tutkinnanjohtajalla olisi ollut syytä olettaa etsinnän kohteeksi joutuvan asianajosalaisuuden alaista tietoa ja keskeyttää etsintä, tehdä päätös erityisestä kotietsinnästä ja määrätä etsintää varten etsintävaltuutettu.

Jos alkuperäinen arvio tilojen luonteesta osoittautuu virheelliseksi, voi yleinen kotietsintä muuttua erityiseksi kotietsinnäksi kesken etsinnän toimittamisen. On huomattava, ettei paikkaan kohdistuvan etsinnän muuttuminen erityiseksi kotietsinnäksi kategorisesti riipu siitä, mihin tarkoitukseen kyseessä olevaa paikkaa yleensä tai pääasiallisesti käytetään. Erityinen etsintä voi myös muuttua perusmuotoiseksi etsinnäksi, jos etsinnän toimittaja ja etsintävaltuutettu toteavat etsinnän aikana, ettei etsinnän kohteeksi ole enää syytä olettaa joutuvan kiellettyä aineistoa.¹⁶ Tällöin tilanteen ja etsinnän edellytysten muuttuminen sekä etsintävaltuutetun kannanotto kirjataan kotietsintäpöytäkirjaan.

Erityisellä kotietsinnällä löydetty laite, esimerkiksi puhelin tai tietokone, voidaan tarvittaessa ottaa poliisin haltuun ja takavarikoida. Jos laitteen tietosisältöä on tarkoitus tutkia, edellyttää se laite-etsintää, johon on haettava tuomioistuimelta lupa ja pyydettyä etsintävaltuutetun määräämistä, jos lupaa erityiseen laite-etsintään ja etsintävaltuutetun määräämistä ei ole haettu jo aiemmassa vaiheessa. Laite-etsintää edellyttävät tilanteet on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon ennakkoon jo erityistä kotietsintää koskevan hakemuksen yhteydessä, jotta laite-etsintä pystytään toteuttamaan erityisen kotietsinnän yhteydessä.

Erityistä kotietsintää varten on määrättävä etsintävaltuutettu huolehtimaan siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun todistamiskiellon alaiseen tietoon. Etsintävaltuutetuksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut muu henkilö, joka asiantuntemuksensa ja käytännön kokemuksensa perusteella on etsinnän kohde huomioon ottaen sopiva toimimaan etsintävaltuutettuna kyseessä olevassa tapauksessa. Etsintävaltuutetun yksittäistapaukseen liittyvien kelpoisuusvaatimusten osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä esitutkintalain 11 luvun 3 §:ssä säädetään avustajan kelpoisuusvaatimuksista.

Etsintävaltuutetun tehtävänä on huolellisesti ja ilman aiheetonta viivytystä valvoa sitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu todistamiskiellon alaiseen tietoon. Etsintävaltuutetun on oltava läsnä erityistä kotietsintää toimitettaessa ja seurattava etsintätoimenpiteiden suorittamista. Etsintävaltuutettu ja siihen tehtävään pyydetty eivät saa oikeudettomasti paljastaa seikkaa, josta he ovat tehtävänsä vuoksi tai siihen pyydettyessä saaneet tiedon.

Erityisen kotietsinnän toimittajan on otettava asianmukaisesti huomioon etsintävaltuutetun käsitys tiedon soveltuvuudesta takavarikon tai asiakirjan jäljentämisen kohteeksi. Jos etsinnän yhteydessä takavarikoidaan, jäljennetään tai muuten otetaan haltuun aineistoa, jonka takavarikoimista, jäljentämistä tai haltuun ottamista etsintävaltuutettu on vastustanut, mainittua aineistoa ei saa enemmälti tutkia ja se on sinetöitävä. Kiistanalainen aineisto on rajattava tavalla, joka on tarkoituksenmukainen tuomioistuinkäsittelyn kannalta ja riittävä vaitiolovelvollisuuden ja -oikeuden toteutumisen kannalta.

¹⁶ Fredman, Rautio, Tolvanen ja Viitanen 2025: Esitutkinta ja pakkokeinot, s. 977.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä ja viimeistään kolmen päivän kuluessa sinetöimisestä saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, saadaanko sinetöityä aineistoa tutkia tai hyödyntää. Asia saatetaan tuomioistuimessa vireille kirjallisella hakemuksella, jossa asia on selostettava riittävällä tarkkuudella ja johon on sinetöidyn aineiston lisäksi liitettävä kotietsintäpöytäkirja.

Tuomioistuimen on päätettävä siitä, voidaanko aineisto tai sen osa takavarikoida tai jäljentää. Sinetöityä aineistoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Jos tuomioistuimen päätöksestä valitetaan, valituksen kohteena oleva aineisto on pidettävä sinetöitynä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

7 Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättäminen

Pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n mukaisesti pääsääntö on, että yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja erityisestä kotietsinnästä tuomioistuin. Laite-etsinnästä päättämistä käsitellään ohjeen luvussa 8.2.

Myös yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä henkilön löytämiseksi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tilannetta johtava poliisimies saa ilman yleisjohtajan tai muun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi tai sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään. Tilannetta johtava poliisimies voi päättää tällaisesta etsinnästä itse myös silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisuuden vuoksi välttämätöntä.¹⁷

Kiire- ja veresperusteella tehtävä etsintä tulee nykyisin kyseeseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa, sillä käytännössä pidättämiseen oikeutettu virkamies, poliisin yleisjohtaja tai rikostutkinnan operatiivinen johtaja on tavoitettavissa puhelimitse kaikkina vuorokauden aikoina.

¹⁷ EOAK/3621/2023 ja EOAK/3718/2023: "Pääsääntönä on, että toimivalta kotietsintäpäätöksen tekemiseen on pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä. Poikkeuksena tästä ovat pakkokeinolain ns. verestilanteet tai asian kiireellisyys. Jokainen kotietsintä edellyttää joka tapauksessa erillistä, yksittäistapauksellista harkintaa. Kun partio on saanut kenttäjohtajalta tehtäväkseen tavoitella etsintäkuulutettuja, on ongelmallista, jos tällaisen yleisen tehtävänannon perusteella on tehty kotietsintöjä ilman etukäteen tehtyjä kirjallisia päätöksiä ja niin, ettei pidättämiseen oikeutettu virkamies arvioi jokaisen etsinnän edellytysten käsillä oloa. Pakkokeinolain säännökset tarkoittavat käsitykseni mukaan sitä, että kotietsintäpäätös on aina tehtävä kirjallisesti, jotta jäljennös siitä voidaan antaa esimerkiksi sille, jonka luona kotietsintä suoritetaan. Pidän selvänä, että kirjaamisvelvollisuus koskee myös poliisimiehen omalla päätöksellä tehtäviä kiireellisiä kotietsintöjä. Kotietsintä on kuitenkin mahdollista tehdä myös suullisen päätöksen perusteella. Totean suullisen päätöksen osalta, että korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön (KKO:2014:57 ja 58) mukaan jo pelkästään kirjallisen kotietsintäpäätöksen puuttumisella on merkitystä kotietsinnän hyväksyttävyyden arvioimisessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan (yksityis- ja perhe-elämän sekä kotirauhan suoja) kannalta. Vain suullisena annetun päätöksen on todettu voivan jo sellaisenaan laskea etsinnän toimittamiskynnystä ja vaikeuttavan etsintäpäätöksen perusteiden selvittämistä. Edellä mainitut ratkaisut korkein oikeus on tehnyt aiemman pakkokeinolain voimassa ollessa, jossa kotietsintöjen osalta ei edes edellytetty suullisen kotietsintäpäätöksen kirjaamista jälkikäteenkään. Tämä kannanotto soveltuu myös voimassa olevan pakkokeinolain mukaisiin kotietsintöihin. Nämä korkeimman oikeuden päätöksetkin huomioon ottaen pidän selvänä sitä, että kotietsinnästä tulee aina tehdä kirjallinen päätös".

Erityisestä kotietsinnästä ja etsintävaltuutetun määräämisestä päättää tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Vaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Erityistä kotietsintää koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa ilman määräaikaa kannella päätöksestä. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

Jos yleisessä kotietsinnässä tai paikanetsinnässä ilmenee, että etsintä kohdistuu todistamiskiellon alaiseen tietoon, tai jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä. Etsintää johtavan poliisimiehen on ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jos yleisellä kotietsinnällä tai paikanetsinnällä löytyy tietoa, jonka etsimiseksi tulisi toimittaa erityinen kotietsintä.

Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä on tehtävä aina kirjallinen päätös, joka tulee pääsääntöisesti laatia ennen etsinnän toimittamista. Päätöksessä on mahdollisuuksien mukaan ja riittävällä tarkkuudella yksilöitävä

- 1) etsinnän kohteena olevat tilat
- 2) ne seikat, joiden perusteella etsinnän edellytysten katsotaan olevan olemassa
- 3) se, mitä etsinnällä pyritään löytämään ja
- 4) mahdolliset etsinnän rajoitukset.

Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös saadaan kirjata etsinnän toimittamisen jälkeen. Useimmiten tämä tulee kyseeseen, kun etsintä tehdään hälytystehtävällä ilmi tulleen rikoksen perusteella, jolloin asiasta ei ole vielä kirjattu rikosilmoitusta Patjaan.

Tilannetta johtavan poliisimiehen päättäessä etsinnästä kiire- ja verestilanteessa voidaan etsintäpätös perusteluineen kirjata erillisen etsintäpätöksen sijaan kotietsintäpöytäkirjaan. Kotietsinnän toimittaneen poliisimiehen on tällöin kirjattava kotietsintäpöytäkirjaan etsintäpätöksen perusteet sekä sen, kuka etsinnästä on päättänyt. Erityisesti tulee kirjata kiire- tai verestilanteen olosuhteet ja perusteet kiirepätökselle. Jälkikäteisen arvioinnin kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että päätöksen pohjalla olleet seikat ovat yksityiskohtaisesti ja huolellisesti dokumentoitu. Etsinnässä paikalla olleella on oikeus pyynnöstä saada etsinnän jälkeen kirjattu etsintäpätös ja pöytäkirja.

Tilanteissa, joissa etsinnän kohde sisältää yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän piiriin kuuluvia tiloja, esimerkiksi asunto ja siitä erillään oleva varastotila, etsinnästä päättävä virkamies harkitsee tapauskohtaisesti sen, laaditaanko asiassa yhteinen päätös vai erilliset päätökset. Harkintaan vaikuttavana seikkana tulee huomioida rikoksesta epäiltyjen ja etsintäkohteiden määrä, kohteiden omistussuhteet sekä se, ovatko etsintäpaikat tiedossa päätöstä tehtäessä. Jos etsintäkohteita tai etsintäpaikkojen haltijoita on useita tai tilanne päätöksenteon osalta on muutoin epäselvä, laaditaan erilliset etsintäpätökset.

Etsintäpäättöksen kirjaamisvastuun osalta on huomioitava seuraavaa:

- Päättöksentekijä (pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies) vastaa siitä, että päätös tulee pakkokeinolain 8 luvun 16 §:ssä säädetyn sisältöisenä kirjatuksi.
- Päättöksentekijän tulee varmistaa, että etsintätehtävää johtava poliisimies on tietoinen etsintäpäättöksen sisällöstä ja mahdollisista rajoituksista.
- Mikäli etsintäpäättöä ei voida kirjata Patja-järjestelmään ennen etsinnän toimitamista, tulee päättöksentekijän mahdollisuuksien mukaan kirjata päätöksen perustelut kyseisen poliisitehtävän yhteyteen.
- Etsintäkuulutetun löytämiseksi tehtävän etsinnän edellytysten uudelleen arviointia koskevat tiedot kirjataan etsintäpäättöksen lisätietoihin.

Etsintäpäättöksen voimassaolosta ei ole säädetty laissa. Tietyissä tilanteissa etsinnän toimittaminen saattaa kestää useita päiviä, jos etsinnän kohdepaikka on laaja tai rikoksen selvittäminen sitä edellyttää. Etsintäpäättö voi olla voimassa etsinnän keston vaatiman ajan, mutta sitä ei voida tehdä toistaiseksi voimassa olevana huomioiden pakkokeinolain yleiset periaatteet. Jos etsinnän lopettamisen jälkeen tulee tarve tehdä uusi etsintä samaan paikkaan, tulee siitä tehdä uusi päätös ja pöytäkirja.

8 Laite-etsintä

8.1 Laite-etsinnän edellytykset

Laite-etsinnässä kyse ei ole varsinaisesti laitteeseen, vaan siinä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistuvasta etsinnästä, jonka tarkoituksena on takavarikoidavan asiakirjan, tiedon tai jäljennettävän asiakirjan löytäminen. Laite-etsinnässä noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain 8 luvun 5–13 ja 19 §:n säännöksiä läsnäolon, menettelyn, etsintävaltuutetun, asiakirjan avaamisen ja tutkimisen sekä pöytäkirjaamisen osalta. Läsnäolo-oikeutta kotietsinnässä käsitellään ohjeen luvussa 9.

Laite-etsinnän edellytyksistä on säädetty pakkokeinolain 8 luvun 21 §:ssä. Laite-etsintä saadaan toimittaa

- 1) jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai selvittävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat ja etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava asiakirja tai tieto taikka 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja (*rikosperusteiden laite-etsintä*, lähtökohtaisesti tuomioistuimen päätöksellä);
- 2) laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle, jos on syytä olettaa, että se on rikoksella joltakulta viety (*laite-etsintä laitteen palauttamiseksi*, lähtökohtaisesti pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä).

Rikosperusteisen laite-etsinnän osalta vaatimuksessa ja päätöksessä on yksilöitävä tutkittavana oleva rikos ja perusteltava, millä perusteella etsinnässä voidaan olettaa löytyvän rikokseen liittyvä takavarikoitava tai jäljennettävä asiakirja tai tieto. Näiltä osin perusteita on aina punnittava myös yleisten periaatteiden näkökulmasta, millä perusteella laite-etsinnän toteuttaminen on yksittäisen rikosepäilyn kohdalla välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide asiakirjan löytämiseksi. Tältä osin merkitystä voi olla esimerkiksi sillä, kuinka merkittävä rooli laitteesta löydettyvällä asiakirjalla tai tiedolla on saatavissa epäilyistä rikoksesta suhteessa muuhun asiassa saatavaan näyttöön.

Laite-etsinnässä laitteen palauttamiseksi on otettava huomioon se, että laitteen tietosäällön tarkastelun tulee rajoittautua ainoastaan niihin tietoihin, jotka ovat välttämättömiä oikean laitteen haltijan selvittämiseksi. Tietojen jäljentämisestä tulee lähtökohtaisesti pidättäytyä, jos riittävät tiedot saadaan muulla tavoin. Jos kyse on epäiltyyn rikokseen liittyvien tietojen etsinnästä, vaatimus tai päätös on tehtävä rikosperusteisesti.

8.2 Laite-etsinnästä päättäminen

Pakkokeinolain 8 luvun 29 a §:n säännös laite-etsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi on kumottu lailla 1104/2025 ja samalla lailla on muutettu laite-etsinnästä päättämistä koskevaa 29 §:ää. Uuden säännöksen mukaan laite-etsinnästä päättää lähtökohtaisesti tuomioistuin. Lakimuutosta ei sovelleta taannehtivasti, eli lakimuutos soveltuu vain niihin laite-etsintöihin, jotka suoritetaan 15.12.2025 ja sen jälkeen. Ennen muutoksen voimaantuloa tehtyyn laite-etsintään sovelletaan aiemmin voimassa olleita laite-etsintää koskevia säännöksiä. Myös pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 3 momentti on kumottu. Säännös koski laite-etsinnästä päättämistä paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä.

Laite-etsintäpäätöksen voimassaolosta ei ole säädetty laissa. Sama etsintäpäätös samaan laitteeseen ja samoin edellytyksin voi olla voimassa etsinnän keston vaatiman ajan, mutta sitä ei voida tehdä toistaiseksi voimassa olevana huomioiden pakkokeinolain yleiset periaatteet.

8.2.1 Tuomioistuimen päätös

Pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n mukana laite-etsinnästä päättää tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Asian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:ssä säädetään vangitsemisasian käsittelystä. Soveltuvat säännökset koskevat asiassa toimivaltaista tuomioistuinta, laite-etsintävaatimuksen muotoa, asiassa esitettävää selvitystä ja asiassa tehtävää päätöstä. Vaatimus on otettava viipymättä käsiteltäväksi ja ratkaistava kiireellisesti. Jos kysymys on todistamiskiellon alaisista tiedoista, noudatetaan soveltuvin osin erityistä ko-tietsintää koskevia säännöksiä.

Asia voidaan vaatimuksesta ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Tämä edellyttää sitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies

esittää laite-etsintää koskevassa vaatimuksessaan nimenomaisesti sitä, että asia ratkaistaan ilman istuntokäsittelyä. Tuomioistuimen harkinnan mukaan käsittely voidaan pitää myös vaatimuksen tehneen tai määräämänsä läsnä ollessa tai esimerkiksi videoneuvotteluna. Asia ratkaistaan kuulematta laitteen haltijaa tai muuta laitteeseen oikeutettua henkilöä.

Kirjallisessa vaatimuksessa tulee perustella laite-etsinnän toimittamisen tarpeellisuus laite-etsinnän edellytysten täyttymisen kannalta ottaen samalla erityisesti huomioon pakkokeinolain suhteellisuusperiaate. Vaatimuksen sisällön tulee olla soveltuvin osin vastaava kuin kotietsintäpäätöksen sisältö (ohjeen luku 7, sivu 10). Vaatimuksessa tulee siten riittävällä tarkkuudella yksilöidä

- 1) laite-etsinnän kohteena olevat laitteet
- 2) ne seikat, joiden perusteella laite-etsinnän edellytysten katsotaan olevan olemassa huomioiden erityisesti epäilty rikos ja suhteellisuusperiaate
- 3) se mitä laite-etsinnällä pyritään löytämään ja
- 4) mahdolliset erityiset laite-etsinnän rajoitukset.

Vaatimuksessa tulee myös ottaa kantaa mahdollisiin rajoitustarpeisiin asian tuomioistuintä käsittelevän julkisuuden ja käsittelytavan osalta.¹⁸

8.2.2 Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää laite-etsinnästä

- 1) Jos laitteen sijainnin, käyttötarkoituksen tai -toimintojen tai muiden vastaavien seikkojen perusteella on perusteltu syy olettaa, ettei laite sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, muita arkaluonteisia tietoja eikä tietoja henkilön yksityiselämästä. Jos laite-etsinnässä havaitaan, että laite sisältää tällaisia tietoja, laite-etsintä tulee keskeyttää ja saattaa heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua, tuomioistuimen käsiteltäväksi ohjeen luvun 8.2.1 mukaisesti.¹⁹
- 2) Laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle, jos laite on oletettavasti rikoksella viety. Laite-etsinnän tulee tällöin rajoittua tietoihin, jotka ovat välttämättömiä laitteeseen oikeutetun henkilön selvittämiseksi, ja laitteesta saadut tiedot on tämän jälkeen välittömästi hävitettävä.

¹⁸ HE 70/2025 vp. s. 31.

¹⁹ LaVM 13/2025 vp, HE 70/2025 vp. s. 33-34. Tällaisia laitteita voivat olla esimerkiksi yritysten erilaiset työntekoon tarkoitetut laitteet, kuten työmaakoneet, kameravalvontalaitteet, kulkuneuvojen tietotekniset laitteet, ohjainlaitteet ja -palvelimet, liikenteen reititykseen liittyvät koneet, teollisuuden koneet ja laitteet sekä datan muodossa olevat kirjanpidot. Kirjanpitoaineistoon liittyen on kuitenkin huomioitava mahdollisuus, että mukana on tietoa esimerkiksi henkilön ammattiliiton jäsenyydestä, maksukorteista tai tileistä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 48/2018 vp, s. 4 katsonut, että luonnollisen henkilön yksityiskohtaiset tilitiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Mikäli tapauskohtaisen arvioinnin perusteella on perusteltu syy olettaa laitteen sisältävän tällaisia tietoja, tulisi asia saattaa tuomioistuimen päätettäväksi ennen laite-etsinnän toimittamista.

- 3) Jos laitteen haltija tai muu siihen oikeutettu henkilö vapaaehtoisesti käsillä oleva tilanne huomioon ottaen suostuu siihen ja edellytykset laite-etsinnän toimittamiselle muutoin täyttyvät.
- 4) Jos laite-etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä. Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös saadaan kirjata etsinnän toimittamisen jälkeen. Asia on saatettava tuomioistuimen päätettäväksi ohjeen luvun 8.2.1 mukaisesti heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua laite-etsinnän aloittamisesta. Jos kysymys on todistamiskiellon alaisista tiedoista, noudatetaan soveltuvin osin erityistä kotietsintää koskevia säännöksiä.

Tuomioistuimen päätöstä koskevasta pääsäännöstä poikkeava pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöspäätös edellyttää aina tapauskohtaista arviointia. Päätöksessä on huomioitava ohjeen luvussa 8.2.1 mainitut seikat laite-etsinnän kohteena olevista laitteista, etsinnän edellytyksistä, etsinnän tavoitteesta ja mahdollisista etsinnän rajoituksista sekä etsinnän tarpeellisuus ja suhteellisuus.

Suostumuksen tulee olla vapaaehtoisesti annettu eikä sen hankkimisessa tule käyttää painostusta, kehotusta tai käskyä. Laite-etsintään suostuvan täytyy ymmärtää toimenpiteen merkitys hänen yksityiselämän suojan ja henkilökohtaisten arkaluonteisten tietojen käsittelyn kannalta. Suostumuksen tarkoitus ja merkitys asian käsittelylle, erityisesti tuomioistuinkäsittelystä luopumiselle, tulee selvittää kohdehenkilölle ennen sen pyytämistä. Suostumuksen antamista koskevien vallitsevien olosuhteiden osalta on otettava huomioon suostujan henkilökohtaiset ominaisuudet ja esimerkiksi mahdollinen päihtymystila. Suostumuksen tulee siten olla annettu täydessä tietämyksessä tosiasioista.

Suostujan tulee olla vähintään 18 vuotta täyttänyt.²⁰ Alaikäisen henkilöä koskevassa asiassa vajaavaltaisen puhevaltaa käyttää huoltaja tai muu laillinen edustaja. Alaikäinen käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella itsenäisesti puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän on täyttänyt 15 vuotta.²¹ Epäselvissä tilanteissa laite-etsinnän toimittamista koskeva asia on saatettava tuomioistuimen päätettäväksi.

Laitteen haltijan tai muun siihen oikeutetun suostumus laite-etsintään pyydetään kirjallisesti ja dokumentoidaan etsintäpäätökseen ja lisäksi mahdollisesti käytettyyn suostumuslomakkeeseen. Kirjallinen suostumus säilytetään esitutkinta-aineiston yhteydessä. Kiireellisissä tilanteissa suostumus voidaan antaa suullisesti, mutta se tulee vahvistaa kirjallisesti niin pian kuin mahdollista.²²

²⁰ HE 70/2025 vp. s. 34. Esitutkintaviranomainen voi tuoda esiin mahdollisuuden käyttää suostumusperusteista laite-etsintää, mutta johtopäätöksen tekeminen on aina jätettävä asianomaiselle henkilölle. Suostumuksen antaminen ei siten saisi missään tapauksessa perustua painostamiseen, taivutteluun tai muuhun vastaavaan johdatteluun, joka ilmentäisi suostujan kannalta velvollisuutta antaa asiassa suostumus.

²¹ LaVM 13/2025 vp. Alaikäisen tai muun vajaavaltaisen puhevallan käyttämisessä noudatetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun yleissäännöksiä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun 1 luvun säännöksiä.

²² HE 70/2025 vp, s. 34. (ks. myös HE 222/2010 vp s. 322).

Kiiretilanteiden osalta on eroteltava ne tilanteet, joissa on kyse etsittävien tietojen turvaamisesta niiden mahdollisen häviämisen vuoksi, ja toisaalta kun kyse on sellaisesta välttämättömästä tutkinnallisesta kiiretilanteesta, joka edellyttää tietojen tarkastelua eikä tietojen kopiointi ole riittävä toimenpide. Kiiretilanteessa tehdyn laite-etsinnän tulee rajoittua vain laitteen tietojen kopiointiin, ellei kyse ole tilanteesta, jossa tietojen tarkempi tutkiminen on välttämätöntä toisen suojelemiseksi tai uusien rikosten tai vahinkojen estämiseksi. Tällöinkin laitteen tietojen tarkastelun tulee rajautua ainoastaan välttämättömään eli ainoastaan siihen, mikä em. tilanteiden estämiseksi on välttämätöntä.²³

Laite-etsintävaatimuksen tekeminen tuomioistuimelle etukäteen ennen laitteen haltuunottoa on mahdollista, jos laitteen haltija ja laitteen yksilöivät tunnisteet ovat tiedossa. On kuitenkin huomattava, että laite-etsintä ei ole salainen pakkokeino, vaikka asia ratkaistaan kuulematta laitteen haltijaa tai muuta laitteeseen oikeutettua henkilöä. Ennen laite-etsintää on siitä kuitenkin ilmoitettava laitteen haltijalle, jos tämän henkilöllisyys on tiedossa.

Kiiretilanteiden osalta on huomioitava välttämättömyysedellytys ja myös se, kuinka nopeasti tuomioistuimen päätös laite-etsinnästä on saatavissa ja asian käsittelyn aiheuttaman mahdollisen viiveen merkitys tilanteessa.

8.3 Muutoksenhaku

Tuomioistuimen päätökseen (ohjeen luku 8.2.1, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimus) ei saa hakea muutosta valittamalla. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kuitenkin ilman määräaikaa kannella päätöksestä. Kantelu on käsiteltävä kiireellisesti.

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on päättänyt laite-etsinnästä edellä luvussa 8.2.2 kohdassa 1-3 tarkoitetulla tavalla, tuomioistuimen on laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun henkilön vaatimuksesta todettava ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa. Vaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa laite-etsinnän toimittamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon laite-etsinnän toimittamisesta.

Edellisessä kappaleessa ja luvussa 8.2.2 kohdassa 4 (pidättämiseen oikeutetun virkamiehen kiirepäätös) mainituissa tilanteissa saa tuomioistuimen päätöksestä valittaa erikseen. Valitus ei estä laite-etsinnän toimittamista. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen

²³ HE 70/2025 vp. s. 35. Välttämätön kiireellinen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun on olemassa korostunut riski siitä, että rikoksen selvittämisen kannalta olennaiset tiedot häviävät laitteelta lyhyen ajan kuluessa tai siitä, että epäilty tuhoaa laite-etsinnän kohteena olevan materiaalin.

Etäetsintänä tehtävässä laite-etsinnässä sovellettaisiin lähtökohtaisesti kiiretilanteita koskevaa sääntelyä. Kyse olisi useinmielten sellaisista tilanteista, joissa esitutkintaviranomaisella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa esimerkiksi palvelimen toimintaan teknisesti katkaisemalla yhteyttä tietoliikenneverkkoon tai ottaa sitä fyysisesti haltuun. Näissä tilanteissa korostuvat pakkokeinon kohteen mahdollisuus hävittää tai hävittää tietoja, joilla voi olla merkitys pakkokeinon tarkoituksen toteutumisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies tekisi päätöksen laite-etsinnästä ja etsittävät tiedot tallennettaisiin esitutkintaviranomaisen haltuun pakkokeinon tarkoituksen toteutumisen turvaamiseksi, jos esitutkintaviranomainen voi muulla tavoin varmistua siitä, etteivät etsittävät tiedot häviä.

päätöksen nojalla toimitetussa laite-etsinnässä kertynyt aineisto on viipymättä hävitettävä, jos tuomioistuin katsoo, että laite-etsinnän toimittamiselle ei ollut edellytyksiä. Hävittämistä voidaan lykätä, kunnes tuomioistuimen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi.

8.4 Menettely laite-etsinnässä

Poliisimies saa ottaa teknisen laitteen haltuunsa laite-etsinnän toimittamista varten. Laitteen haltuun ottamisen yhteydessä tulee mahdollisuuksien mukaan huomioida tulevan laite-etsinnän turvaaminen.²⁴ Laite-etsintä voi kohdistua kenen tahansa hallitsemaan laitteeseen ja laitteen haltija voi olla myös tuntematon. Laitteen ulkopuolinen tarkastelu ja laitteen yksilöivien tunnisteen selvittäminen eivät vielä ole laitteen tietosisältöön kohdistuvaa etsintää.²⁵

Jos laite-etsintää ei voida viivytyksettä toimittaa, laite on takavarikoitava. Haltuunotto ei voi kestää montaa päivää ilman, että laite on takavarikoitava. Laitteen haltuun ottaminen laite-etsinnän ajaksi ja palauttaminen on joka tapauksessa dokumentoitava Patjaan vähintään laite-etsintäpöytäkirjaan. Etsinnän jälkeen laite on ilman aiheutonta viivytystä palautettava sille, jonka hallusta se on otettu tai jolla muuten on siihen oikeus, elleivät pakkokeinolain 7 luvun 1 §:ssä säädetty takavarikoimisen edellytykset ole edelleen olemassa.

Jos asia on kiireellinen tai on rikostutkinnallisesti tarkoituksenmukaista, saadaan laite-etsintä toimittaa etäetsintänä.

Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkintaviranomaiselle pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot sekä avustamaan näiden käyttämisessä. Pyyntöä on pyydettyäessä annettava kirjallinen todistus.

Jos ennen laite-etsinnän toimittamista on syytä olettaa, että data häviää tai sitä muutetaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi antaa datan säilyttämismääräyksen pakkokeinolain 8 luvun 24-26 §:ssä säädetyn mukaisesti. Sillä määrätään dataa hallussaan pitävä, muu kuin rikoksesta epäilty, säilyttämään se muuttumattomana. Määräys voi koskea myös dataa, jonka voidaan olettaa tulevan laitteeseen tai tietojärjestelmään määräyksen antamista seuraavan kuukauden aikana. Säilyttämismääräys voi koskea myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpäästä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista (*liikennetieto*).

Säilyttämismääräys ei anna esitutkintaviranomaiselle oikeutta saada tietoa viestin, liikennetiedon tai muun tallennetun tiedon sisällöstä. Määräyksestä on pyynnöstä annettava kirjallinen todistus, jossa yksilöidään määräyksen kohteena oleva data. Datan säilyttämismääräys annetaan kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Määräys voidaan uudistaa rikoksen tutkinnan sitä edellyttäessä. Määräys on kumottava niin pian kuin se ei enää ole

²⁴ Ohje POL-2024-33660 Takavarikkomenettely, liite 1, Tietokoneet ja mobiililaitteet.

²⁵ HE 70/2025 vp. s. 32.

tarpeen. Datan säilyttämismääräyksen saanut on velvollinen pitämään määräyksen salassa.

Laite-etsinnän edellytysten mukaan laite-etsintä voidaan kohdistaa laitteessa etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietoon, eli laite-etsinnässä voidaan tutkia myös etsinnän toimittamishetkellä laitteeseen tulleita tietoja. Mikäli on tarve tutkia laitteen tietosisältöä uudelleen, edellyttää se uutta laite-etsintäpäätöstä, jolloin menetellään laite-etsinnän päättämistä säädetyn mukaisesti. Laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään pakkokeinolain 10 luvussa.²⁶ Etsinnän tavoite ja tarkoitus sekä etsinnän kohteena olevan laitteen tietosisältö ratkaisevat, mikä pakkokeino tilanteessa tulee sovellettavaksi.

Laite-etsintä voi olla myös pitkäkestoista johtuen etsittävien tietojen laadusta ja laitteiden ominaisuuksista. Etsinnän kohteena olevien laitteiden ja tietojärjestelmien teknisistä ominaisuuksista johtuen tai tutkinnassa ilmenneiden uusien tietojen vuoksi laitteiden tietosisältöä voidaan joutua jäljentämään uudelleen. Uuden jäljennöksen tekeminen etenkin silloin, kun laite joudutaan tätä varten käyttämään televerkossa, edellyttää salaisten pakkokeinojen kiertämisen kiellosta johtuen huolellista harkintaa ja vähintään uutta laite-etsintäpäätöstä.

Etäetsintänä toimitettavan laite-etsinnän voidaan katsoa olevan laite-etsintää koko sen ajan, kun laitteen tai tietojärjestelmän tietosisältöä tutkitaan. Tarpeettomaksi osoittautuva tietosisältö hävitetään heti jäljentämisen ja rikosepäilyyn liittyvän tietosisällön rajaamisen jälkeen. Tämän jälkeen olemassa olevan jäljennöksen tutkiminen on taktista tutkintaa.

9 Läsnaolo etsinnässä

Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle on ilmoitettava kotietsinnästä ja varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja.²⁷ Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttäisi toimitusta merkittävästi.²⁸ Jollei kukaan mainituista ole ollut etsinnässä läsnä, on sille, jonka luona etsintä toimitettiin, viipymättä ilmoitettava:

- kotietsinnästä
- oikeudesta saada kotietsintäpäätös

²⁶ Ks. Rantaeskola (Toim.) 2014: Pakkokeinolaki - Kommentaari, luku 8.20.2, s. 261-262, Suhde salaisiin pakkokeinoin.

²⁷ EOAK/4506/2021: Läsnaolo-oikeutta ei sinänsä ole säädetty epäillyn oikeudeksi vaan se kohdistuu yleisesti "siihen, jonka luona kotietsintä toimitetaan". Korkein oikeus on ratkaisussa KKO 2023:84 katsonut, että kotietsinnässä ei ollut menetelty laissa edellytetyllä tavalla, kun rikoksesta epäillylle pidätetylle ei oltu varattu tilaisuutta olla saapuvilla asunnolleen samalla paikkakunnalla toimitetussa kotietsinnässä, vaikka etsinnässä oli ollut läsnä toinen samassa asunnossa asuva rikoksesta epäilty. Asiassa ei myöskään ollut kysymys siitä, että tilaisuuden varaaminen pidätetyn epäillyn saapuvilla oloon olisi viivästyttänyt toimitusta merkittävästi.

²⁸ AOA 3586/4/10 ja AOA 4332/4/10: Läsnaolo-oikeus on mahdollista evätä ainoastaan silloin, kun läsnaolo-oikeuden toteuttaminen konkreettisesti viivyttäisi toimitusta ja näin vaarantaisi sen tarkoituksen toteutumisen. Epäillyn läsnaolo-oikeus on osa esitutinnan avoimuutta ja sillä voidaan osaltaan ehkäistä epäilyjä tai väitteitä viranomaisten väärinkäytöksistä.

- oikeudesta saada kotietsintäpöytäkirja ja
- oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi.

Menettelyn osalta on harkittava, kuinka kiire kotietsinnän toimittamisella on ja kuinka kauan tilaisuuden varaamiseen menee aikaa. Arviointi on tapauskohtaista. Merkittävä viivytys voi olla kyseessä silloin, kun etsinnän kohde on huomattavan kaukana kiinniotetun säilytyspaikasta. Tällöinkin tulee arvioida, onko viivytys merkityksellinen rikoksen selvittämisen kannalta ja voidaanko etsintää siirtää rikostutkintaa vaarantamatta. Viivytys voi esimerkiksi aiheuttaa vaaraa tekniselle rikostutkinnalle tai muulle näytön hankkimiselle. Tietyissä tapauksissa epäillyn läsnäolo voi myös edesauttaa asian selvittämistä ja samalla hän voi valvoa etujaan.

Tutkinnallisia syitä ei ole katsottava lailliseksi perusteeksi viivyttää ilmoitusta kotietsinnän toimittamisesta. Viipymättä tarkoittaa sitä, että kyse on enintään päivistä. Ilmoitusvelvollisuus on lain mukaan ehdoton. Mikäli on epäselvää, kenelle ilmoitus on tehtävä, poliisilla on velvollisuus aktiivisesti selvittää tätä.²⁹ Kotietsinnän toimittamista aloitettaessa voidaan kuitenkin huomioida todisteiden hävittämisvaara.³⁰

Mikäli läsnäoloon oikeutettua ei ennen etsintää tai etsintää aloitettaessa tavoiteta esimerkiksi puhelimitse, voidaan Ilmoitus kotietsinnän toimittamisesta lähettää läsnäoloon oikeutetulle lähettämällä tälle kotietsintäpäätös ja pöytäkirja tavallisena sähköisenä tiedoksiantona tai jättämällä tälle etsinnän kohdepaikkaan kirjallinen ilmoitus, jossa on etsinnästä vastanneen ja etsinnästä lisätietoja antavan virkamiehen yhteystiedot.

Kotietsinnän toimittaja saa käyttää kotietsinnässä apunaan asianomistajaa, hänen asiamiestään, asiantuntijaa tai muuta henkilöä, joka voi antaa etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Etsinnän toimittajan on kuitenkin valvottava, ettei kyseinen henkilö saa salassa pidettävistä ja muista seikoista enempää tietoa kuin on välttämätöntä.

Kotietsinnällä on huolehdittava siitä, että se toimitetaan avoimesti ja siten, että läsnäoloon oikeutetulla on halutessaan mahdollisuus seurata, miten kotietsintä toimitaan ja valvoa etujaan. Lähtökohtaisesti läsnäoloon oikeutetulla on oikeus liikkua etsintäpaikalla, tehdä havaintoja etsintätoimenpiteistä sekä tallentaa etsinnän kulkua teknisellä laitteella, mutta ei niiltä osin, kun taltiointi kohdistuisi asianosaiselta salassa pidettäviin tietoihin.³¹

²⁹ AOA 3165/2/10: Kotietsintää ei lain mukaan voi tehdä salassa eikä siitä ilmoittamista saa tutkinnallisista tai muistakaan syistä viivyttää.

Laillisuusvalvontaratkaisuissa "viipymättä tehtävä ilmoitus" on yleensä tarkoittanut muutaman, viimeistään 2-3 päivän kuluessa tehtävää ilmoitusta.

³⁰ AOA/3644/4/10: Tapauksessa epäiltyjen huumausaineiden hävittämisvaara oli hyväksyttävä peruste sille, ettei poliisi ennen asuntoon sisälle menoaan ilmoittanut kantelijalle kotietsinnän toimittamisesta.

³¹ AOKA 873/4/15: Kantelijoilla on ollut lähtökohtaisesti sanavapauteensa kuuluva oikeus tallentaa kotonaan suoritettu kotietsintä. Tämä tallentaminen on ollut tehtävissä erilaisin teknisin apuvälinein esimerkiksi kuvaamalla, videoimalla tai äänittämällä. Poliisilla ei ole ollut oikeutta kieltää kotietsinnän toimittamisen tallentamista, jos kysymys on ollut sellaisesta tietojen tallentamisesta, joista henkilö on voinut luvallisesti saada tiedon, ja jotka hän saisi, jos ne olisi merkitty asiakirjaan. Ks. myös KKO 2023:45, kohta 15. Jos henkilö kuvaamisellaan häiritsee etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin mukaisesti, hänet voidaan poistaa kotietsinnän toimittamispaikalta. Tällöin

Henkilön läsnäolo-oikeus etsintäpaikalla on pääsääntö, mutta sen rajoittaminen voi tulla erikseen harkittavaksi, jos henkilö esim. käyttäytymisellään häiritsee etsinnän toimittamista. Yleisesti poliisin työturvallisuuteen vetoaminen ei oikeuta etsinnässä läsnä olevan asunnon haltijan poistamiseen etsintäpaikalta tai hänen liikkumisensa rajoittamiseen, eikä pelkkä päihtymys sinällään ole peruste olla varaamatta mahdollisuutta läsnäoloon ja oman todistajan kutsumiseen. Tällöin paikalta poistamisen sijasta ensisijaisesti on pyrittävä käyttämään läsnäolo-oikeutta vähemmän rajoittavia toimenpiteitä, kuten esimerkiksi vartiointia.

Kotietsinnässä tulee mahdollisuuksien mukaan olla paikalla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja. Lisäksi läsnäoloon oikeutetuilla on oikeus kutsua paikalle oma todistaja. Ennen etsinnän toimittamista poliisin tulee oma-aloitteisesti kertoa henkilölle, jonka luona kotietsintä toimitetaan, oikeudesta kutsua paikalle oma todistaja.³² Läsnäoloon oikeutetun kutsuma todistaja voi lähtökohtaisesti olla kuka tahansa henkilö ja esimerkiksi tämän oikeusavustaja. Useamman henkilön läsnäoloa samassa etsintätilassa voidaan kuitenkin rajoittaa huomioiden etsittävät tilat ja rikostutkinnalliset näkökohdat muun muassa todisteiden hävittämiskaava sekä etsinnän turvallinen ja tarkoituksenmukainen toimittaminen³³, kunhan oikeus olla etsinnässä saapuvilla tosiasiallisesti toteutuu keskeisimmän läsnäoloon oikeutetun osalta. On myös huomattava, että rikoksesta epäillyllä ei ole oikeutta olla etsinnässä läsnä, jos etsintäpaikka ei ole hänen hallinnassaan.

Kotietsinnän kohteena olevasta paikasta saadaan poistaa henkilö, joka käyttäytymisellään, aktiivisella tai passiivisella vastustamisella, haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Henkilön liikkumista voidaan rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, kuten poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä, tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi.³⁴ Tällöin tulee perustella, miksi esitutkinta vaikeutuisi, jos epäilty saa tiedon,

myös mahdollisuus kuvata kotietsinnän toimittaminen tosiasiallisesti estyy. Vastaavin edellytyksin myös kuvaaminen voidaan kieltää henkilön poistamista lievempänä keinona.

³² KKO 2017:20. Samaan tapaan kuin oikeus todistajaan, myös läsnäolo-oikeus kotietsinnässä on omiaan ehkäisemään epäilyjä ja väitteitä viranomaisen väärinkäytöksistä. Läsnäolo-oikeutensa kautta paikan haltija, joka useassa tapauksessa on myös rikoksesta epäilty, voi valvoa etujaan. Läsnäolo-oikeus myös lieventää kotietsintään väistämättä sisältyvää puuttumista kotirauhaan ja yksityisyyteen.

HelHo 17:126900. Mikäli se, jonka luona kotietsintä toimitetaan ei ole tilaisuudessa läsnä, tälle voidaan ilmoittaa suoritetusta kotietsinnästä puhelimitse. Määräaika kotietsinnän edellytysten saattamisesta tuomioistuimen arvioitavaksi (30 pv) alkaa kulua tästä ajankohdasta. Kirjallisesti ilmoittaminen on silti perusteltua, milloin se olosuhteiden puolesta on mahdollista. Suullisesti tehtyjen ilmoitusten osalta ilmoitusta koskevien merkintöjen merkitys korostuu tuolloin.

³³ KKO 2017:20. Merkittävät turvallisuusriskit voidaan huomioida etsintää suunniteltaessa ja toteutettaessa.

³⁴ HE 14/2013 s. 40. "Kotietsinnässä etsinnän toimittamispaikalla voi olla 5 §:n mukaisesti etsinnän toimittavien virkamiesten lisäksi useita henkilöitä, joilla on lähtökohtaisesti oikeus olla toimittamispaikalla ja liikkua siellä sekä tehdä havaintoja etsintätoimenpiteistä. Kuten yleisperusteluista ilmenee, kotietsinnän yhteydessä henkilön tietoon saattaa tulla tietoja, jotka lain nojalla kuuluvat salassapitovelvollisuuden piiriin tai joiden salassapidosta voidaan ainakin tapauskohtaisesti lain nojalla päättää. Tämä voi koskea esimerkiksi seikkoja, joiden ilmitulo haittaa asian selvittämistä, salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyviä tietoja taikka esitutkintaviranomaisen taktisia ja teknisiä menetelmiä". "Kotietsintä tulisi pyrkiä toimittamaan niin, että paikalla olevan henkilön tietoon ei tule salassa pidettävää tietoa, jolloin liikkumisen rajoittamiseen ei tarvitse mennä. Vähimmän haitan periaatteesta johtuu, että liikkumisvapautta tulisi nyt ehdotettavan lisäyksen nojalla rajoittaa mahdollisimman vähän. Olisi ensinnäkin riittävästi ja asianmukaisesti arvioitava sitä, voiko etsinnässä tulla paikalla laillisesti olevan henkilön tietoon näkö- tai kuulohavaintojen kautta salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaa tietoa. Jos näin arvioidaan olevan ja jos rajoittaminen on välttämätöntä momentin lopun mukaisesti, liikkumisrajoitus tulisi rajata mahdollisimman suppeaksi".

mitä poliisi kotietsinnällä löytää tai millaisia teknisiä tutkimuksia kotietsinnän yhteydessä tehdään. Etsinnän tarkoitus voi vaarantua esimerkiksi rikosteknisten näytteiden kontaminaatiovaaran vuoksi tai tilanteessa, jossa paikalla oleva henkilö häiritsee toiminnallaan huumausaine-etsintää suorittavan poliisikoiran toimintaa.³⁵ Samoin laite-etsintä tehdään yleensä poliisin turvaluokitelluissa tiloissa ja etsinnässä käytetään salassa pidettäviä taktisia ja teknisiä menetelmiä, jolloin läsnäoloon oikeutetun henkilön oikeutta olla läsnä samassa tilassa etsinnän aikana voidaan rajoittaa. Laitteiden tietosisältöä tarkastettaessa ja rajattaessa henkilön tietoon saattaisi myös tulla sellaisia tietoja, joita poliisi käyttää näyttönä rikoksen selvittämisessä, ja jotka siten haittaisivat rikoksen selvittämistä tutkinnan alkuvaiheessa. Poistamisen ja rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämättömyyden poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Tutkintataktisista syistä johtuen voi olla tarpeellista suorittaa etsintöjä samanaikaisesti eri paikoissa. Menettely on mahdollista, mikäli se on tutkinnan tavoitteiden kannalta tarpeellista. Tällöin rikoksesta epäilty saa lähtökohtaisesti valita, missä etsinnässä hän haluaa olla läsnä, mikäli hänellä on oikeus läsnäoloon. Tällöin on huomioitava se, että läsnäoloon oikeutetuilla on oikeus kutsua paikalle todistaja myös muuhun paikkaan kuin missä hän on itse läsnä.

Asuintalojen porraskäytävät kuuluvat rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä määriteltyyn kotirauhan piiriin. Rappukäytävässä suoritettavassa kotietsinnässä voidaan kuitenkin huomioida se, ettei rappukäytävässä asu kukaan eikä kyse ole suoranaisesti asumiseen käytetystä tilasta. Tämän vuoksi on perusteltua katsoa, että läsnäolomahdollisuuden vaarainen rappukäytävän kaikille asukkaille viivästyttäisi merkittävästi etsinnän toimittamista. Läsnäoloon liittyvä oikeus voidaan tällöin rajata taloyhtiön edustajaan, tai jos etsintä kytkeytyy tiettyyn asuntoon, tämän asunnon asukkaaseen.

On mahdollista, että henkilö luopuu oikeudestaan olla läsnä kotietsinnällä. Suostumus siitä, ettei läsnäolo-oikeutta käytetä, on oltava nimenomainen, vapaaehtoinen ja aito. Läsnäolo-oikeuden toteuttaminen ja läsnäolo-oikeudesta poikkeaminen perusteluineen tulee aina kirjata kotietsintäpöytäkirjaan.

Erityistä kotietsintää ei saa toimittaa ilman etsintävaltuutetun läsnäoloa.

10 Menettely kotietsinnässä

Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole esimer-

³⁵ AOKA: 1230/4/10. Poliisikoiran käyttö asunnossa ei kuitenkaan ole yksinään peruste evätä läsnäolo-oikeus, mikäli henkilö ei toiminnallaan häiritse poliisikoiran työskentelyä.

kiksi kiiretilanteen vuoksi, hänelle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös. Lisäksi on ilmoitettava oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi sekä oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös.³⁶

Kotietsinnässä on noudatettava etsintäpäätöksen määräyksiä ja etsintä on toimitettava siten, ettei siitä aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. Kotietsintää ei saa ilman erityistä syytä toimittaa kello 22 – 7 välisenä aikana.³⁷

Etsinnän kohteena oleva tila saadaan tarvittaessa avata voimakeinoja käyttäen. Poliisilain 2 luvun 17 §:n mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus mm. esteen poistamiseksi käyttää tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Poliisitoiminnan johtamisperiaatteiden ja yleisten periaatteiden mukaisesti on tarkoituksenmukaista, että päätöksen voimakeinojen käyttämisestä tilaan pääsemiseksi ja esteen poistamiseksi tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kiire- tai verestilanteesta päätöksen tekee tehtävällä tilannetta johtava poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Voimakeinojen käytöstä aiheutuneet vauriot tulee kirjata pöytäkirjaan ja dokumentoida kuvaamalla. Avattu tila on etsinnän päätyttyä suljettava sopivalla tavalla, vähintään samantasoisesti kuin ennen tilojen avaamista, jotta ulkopuolisten pääsy tilaan estetään. Poliisilain 8 luvun 1 §:n mukaan poliisin pakkotoimenpiteistä sivulliselle henkilölle aiheutuneet henkilö- ja esinevahingot korvataan valtion varoista. Korvausta voidaan sovitella ja se voidaan evätä, jos vahingonkärsijä on omalla toiminnallaan tai laiminlyönnillään olennaisesti vaikuttanut vahingon syntymiseen.

Yleisessä kotietsinnässä, paikanetsinnässä ja laite-etsinnässä saadun tiedon, joka liittyy toiseen rikokseen kuin etsinnän perusterikokseen, käyttöä rikoksen selvittämisessä ei ole lainsäädännössä rajoitettu. Etsintää ei voida tehdä salassa, mutta tärkeän tutkinnallisen syyn vaatiessa haltuunotetusta omaisuudesta ilmoittamista voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä siirtää.³⁸

11 Kotietsinnän tai paikanetsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n mukaan sen vaatimuksesta, jonka luona kotietsintä on toimitettu, tuomioistuimen on todettava, ovatko kotietsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa taikka onko kotietsinnässä menetelty 8 luvun 5 §:n (läsnäolo) tai 6 §:n (menettely) edellyttämällä tavalla. Vaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa kotietsinnän toimittamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon etsinnän toimittamisesta.

³⁶ KKO 2017:40. Tilitoimistoon tehdyn paikanetsinnän laillisuus voitiin saattaa tuomioistuimen harkittavaksi, koska pakkokeinolain 8 luvun 18 § oli ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan kanssa. Tilitoimiston tilat kuuluvat ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitetun kodin suojan piiriin. Tämä seikka on huomioitava etsintäpäätöksessä ja siihen liittyvän oikeuden ilmoittamisessa.

³⁷ KKO 2014:57. Ratkaisun mukaan kotiin aamuyöllä tehtävä etsintä loukkaa perustuslain turvaaman kotirauhan ydinaluetta, minkä vuoksi tällaista etsintää koskeva päätöksenteko edellyttää erityistä intressiharkintaa.

³⁸ Pakkokeinolaki 7 luku 9 §.

Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemiseen sovelletaan, mitä pakkokeinolain 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä. Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan ratkaista kansliassa ja tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa.

Vaatimuksen käsittelyä sovelletaan myös paikkaan kohdistuvaan paikanetsintään, jos se on vaikutuksiltaan ja menettelyltään vastannut kotietsintää. Tällöin merkitystä on etsinnän kohteena olevan paikan käyttötarkoituksella.³⁹

12 Kotietsintäpöytäkirja

Etsinnän toimittajan on ilman aiheetonta viivytystä laadittava kotietsinnästä ja laite-etsinnästä pöytäkirja, jossa selostetaan etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Jos kyseessä on erityinen etsintä, on pöytäkirjaan kirjattava tai liitettävä etsintävaltuutetun lausumat tarpeellisessa laajuudessa.

Pöytäkirjassa on huomioitava etsinnän edellytysten, läsnäolon ja menettelyn kulun sekä etsinnän toimittamisesta tehtyjen ilmoitusten kirjaaminen. Lisäksi kotietsinnän suorittajat, todistajat ja muut läsnäolijat tulee kirjata pöytäkirjaan tarkasti ja tosiasiallista menettelyä vastaavasti. Myös etsinnän turvallisen toimittamisen varmistamiseksi tehdyt toimenpiteet sekä etsinnässä läsnäoloon oikeutetun poistamisen ja läsnäolon rajoittamisen perustelut kirjataan.

Pöytäkirja takavarikoimisesta ja etsinnällä haltuun otettu tai takavarikoitu omaisuus voidaan kirjata samalle kotietsintäpöytäkirjalle.

Etsintäpöytäkirjasta on pyynnöstä annettava jäljennös etsintävaltuutetulle ja sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Esimerkiksi jos tutkittava rikos ja kotietsinnässä tehdyt toimenpiteet ovat sellaisia, että pöytäkirja on tarpeellista lähettää myös muualla asuvalle asianosaiselle. Asiakirjat voidaan lähettää tavallisena sähköisenä tiedoksiantona. Asianosaisjulkisuudesta esitutkinnassa on säädetty esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä.

Ilkka Koskimäki, Poliisiylijohtaja

Kari Siivo, Poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 29.12.2025 klo 13:36. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

³⁹ HE 217/2022 vp. s.119.

Jakelu

Poliisihallituksen yksiköt
Poliisihallituksen alaiset poliisiyksiköt
Ahvenanmaan poliisiviranomainen

Tiedoksi

Sisäministeriön poliisiosasto
Suojelupoliisi
Rajavartiolaitos
Tulli
Puolustusvoimien pääesikunta, oikeudellinen osasto
Sinetti-Normikirjasto/Esikunta
Poliisi.fi -sivut/Esikunta
Poliisihallitus/Kirjaamo

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi